

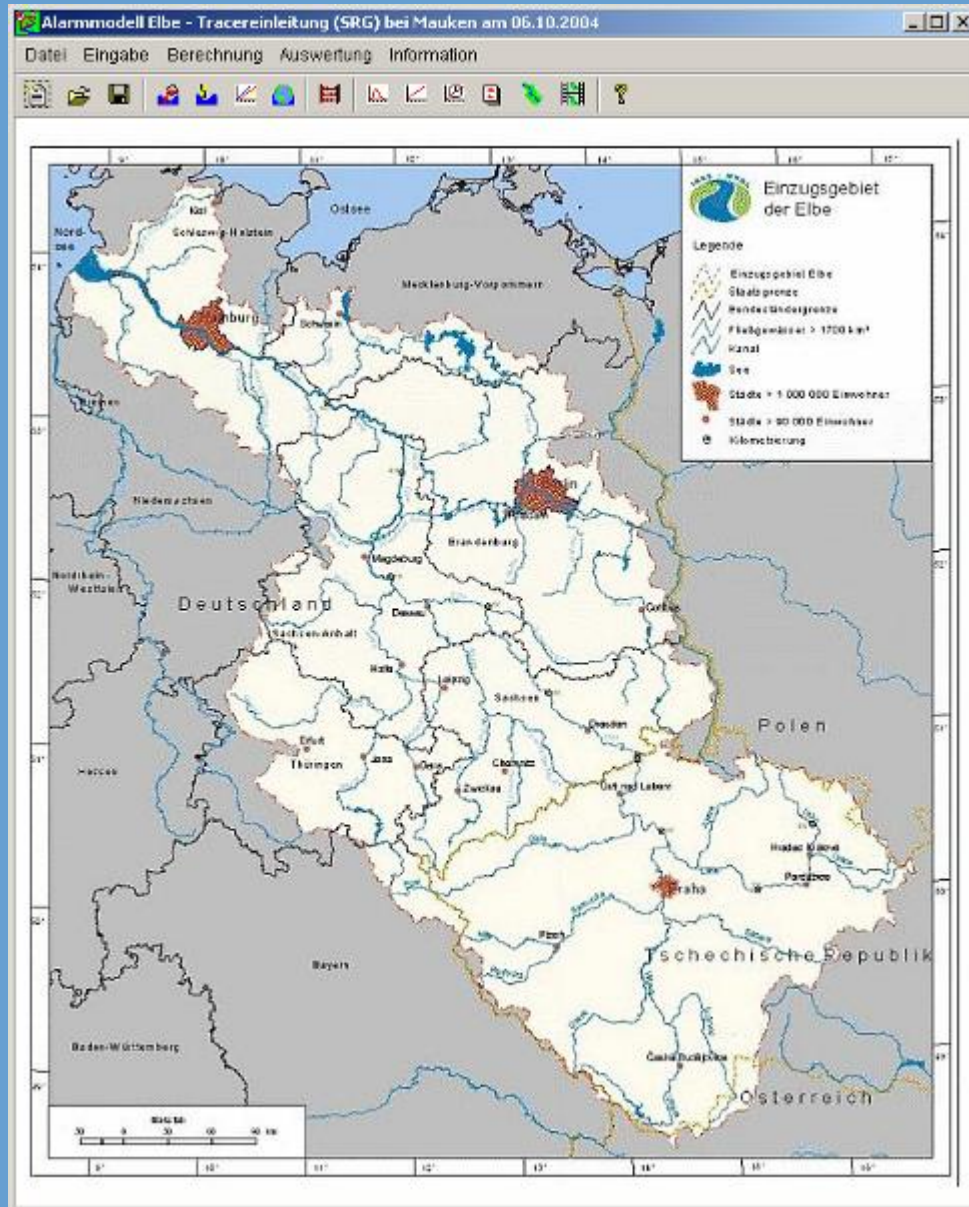
Pokusy se stopovací látkou

Základ ke kalibraci Poplachového modelu

Dr. Stephan Mai
Referát M1 (Hydrometrie a hydrologické posudky)
Oddělení M (Kvantitativní hydrologie)
Spolkový ústav hydrologický (BfG), Koblenz

Praha, 1. 3. 2010

1. Motivace: Pokusy se stopovací látkou ke kalibraci poplachových modelů

➤ Požadavky

jednoduchý model
(optimální pro obsluhu)

funkční na PC

minimální doba zpracování
(v podstatě okamžité výsledky)

➤ Realizace ► ALAMO

jednodimenzionální numerický model

empirická formulace disperze a příčného
promíchávání

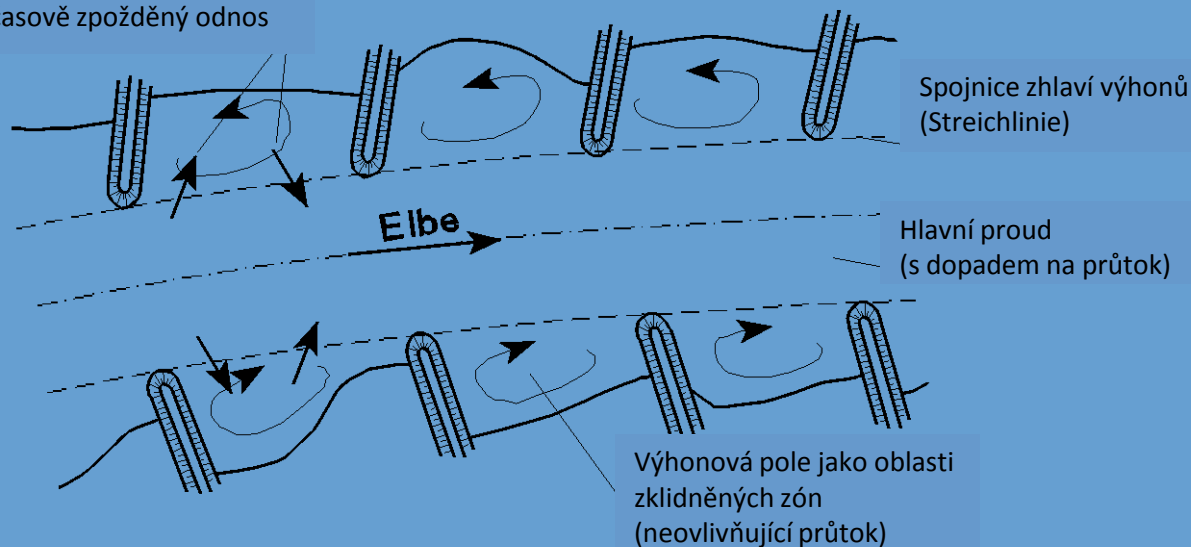
➤ Požadavek

kalibrace koeficientů disperze a příčného
promíchávání

➤ Pokusy se stopovací látkou

1. Motivace: Pokusy se stopovací látkou ke kalibraci poplachových modelů

Vnos látky a její
časově zpožděný odnos

Účinné procesy :

➤ v hlavním toku

- advekce
- difuze / disperze
- odbourávání
- vnos do / odnos ze zklidněných zón

➤ ve zklidněné zóně

- odbourávání
- vnos do / odnos ze zklidněných zón

1. Motivace: Pokusy se stopovací látkou ke kalibraci poplachových modelů

totéž pro
hlavní tok:

$$\frac{\partial c}{\partial t} = -v \frac{\partial c}{\partial x} + D_L \frac{\partial^2 c}{\partial x^2} - \dots$$

$$\dots \varepsilon D_s (c - s) - k c$$

totéž pro
zklidněnou zónu:

$$\frac{\partial s}{\partial t} = D_s \frac{\partial^2 s}{\partial x^2} - k s$$

- c: koncentrace znečišťující látky (hlavní tok)
- v: rychlost proudění (hlavní tok)
- D_L : koeficient podélné disperze
- s: koncentrace znečišťující látky (zklidněná zóna)
- D_s : koeficient výměny vody ve zklidněné zóně
- ε : podíl zklidněných zón
- k: látkově specifická, lineární konstanta rozkladu

➤ Rozšířený Taylorův model

dílčí procesy:

advekce

difuze / disperze

odbourávání

➤ 1,5-dimenzionální přístup

Výměna mezi
hlavním tokem a
zklidněnými zónami

žádný transport
ve zklidněných zónách

➤ Kalibrace nezbytná pro koeficienty D_L , D_s

2. Vypouštění stopovací látky (tracer)

Vypouštění stopovací látky
v profilu Mauken, 2004

➤ Požadavky na stopovací látku

- + ekotoxikologicky nezávadná
- + genotoxikologicky nezávadná
- + pokud možno netečná (inertní)
(minimální míra odbourávání)
- + pokud možno min. usazování

➤ Výběr stopovací látky

Sulforhodamin G (SRG)
[synonymum Amidorhodamin G]

➤ Vypouštění stopovací látky

- + vypouštění z člunu / lodi nebo na jezovém objektu
- + podpora promíšení
- + při vypouštění z lodi:
pokud možno napříč přes celý průtočný profil toku

➤ Nezbytné množství stopovací látky

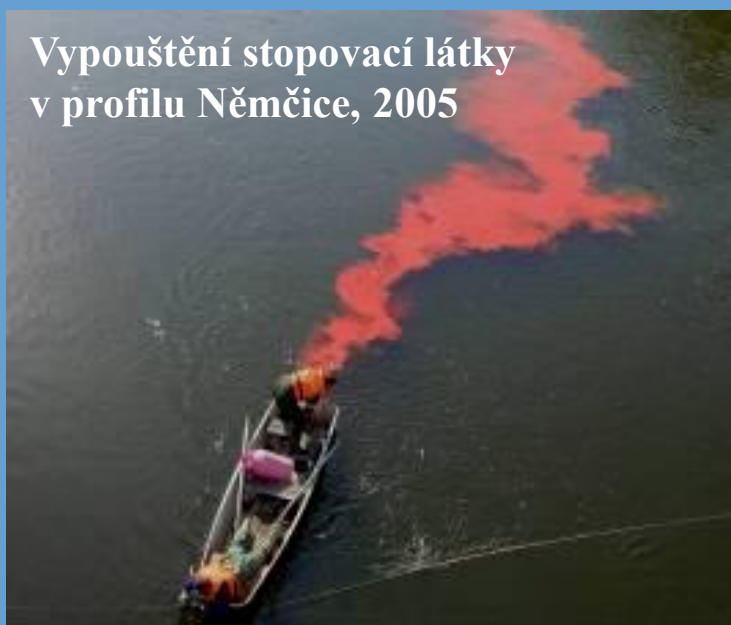
- + typický odhad:

$$m_{\text{tracer}} = 0,1 \cdot Q_{\text{řeka}} \quad m_{\text{tracer}} \text{ v kg, } Q_{\text{řeka}} \text{ v m}^3/\text{s}$$

- + prášek stopovací látky dát předem rozpustit do vody

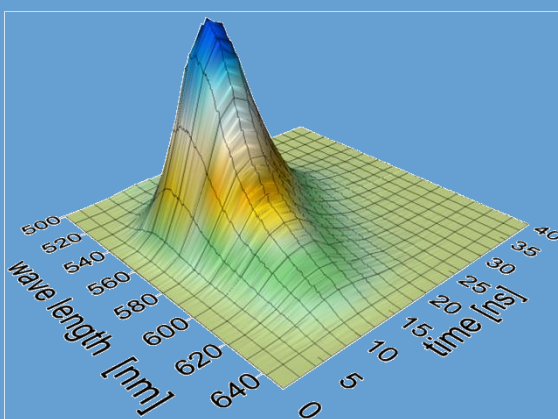
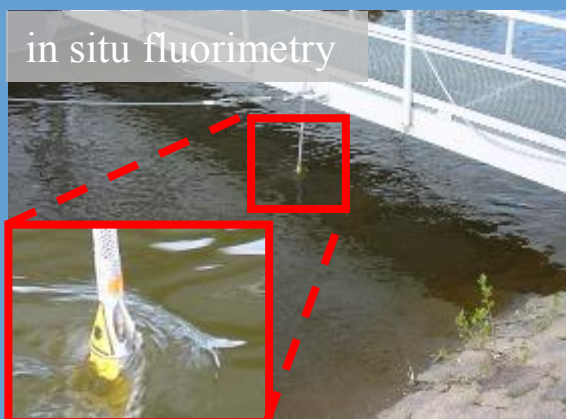

Vypouštění stopovací látky
na řece Lahn

Vypouštění stopovací látky
v profilu Němčice, 2005

3. Měření koncentrace stopovací látky směrem po proudu od místa vypuštění

➤ Využití přístrojů

- + in situ fluorimetry
celková fluorescence emise
- + ex situ fluorimetry
celková fluorescence emise
- + ex situ fluorescenční spektrometr a
diskontinuální vzorkovač
fluorescenční spektrum emise
- + in situ laserový fluorescenční spektrometr
fluorescenční spektrum emise

➤ Kalibrace měřicích přístrojů

- + vytvoření souvislosti
mezi fluorescencí a koncentrací
- + lineární souvislost

Vlastnosti stopovací látky:

typ: Acid Red 50 (Sulforhodamin G)

maximální aktivace: 535 nm

maximální emise: 555 nm

3. Měření koncentrace stopovací látky směrem po proudu od místa vypuštění

➤ Měření uprostřed toku

- + na jezových pilířích
- + na mostních pilířích
- + z plovoucí měřicí sondy
- + z lodi

➤ Měření ve zklidněné zóně

- + bezprostředně u břehu
- + u kotviště lodí

➤ Měření uprostřed toku mají výhodu

- + větší koncentrace stopovací látky

Příklad:

Stopovací pokus v roce 2004
místo vypuštění látky: profil Mauken
délka úseku toku do profilu Geesthacht
cca 400 km

3. Měření koncentrace stopovací látky směrem po proudu od místa vypuštění

➤ Měření uprostřed toku

- + na jezových pilířích
- + na mostních pilířích
- + z plovoucí měřicí sondy
- + z lodi

➤ Měření ve zklidněné zóně

- + bezprostředně u břehu
- + u kotviště lodí

➤ Měření uprostřed toku mají výhodu

- + větší koncentrace stopovací látky

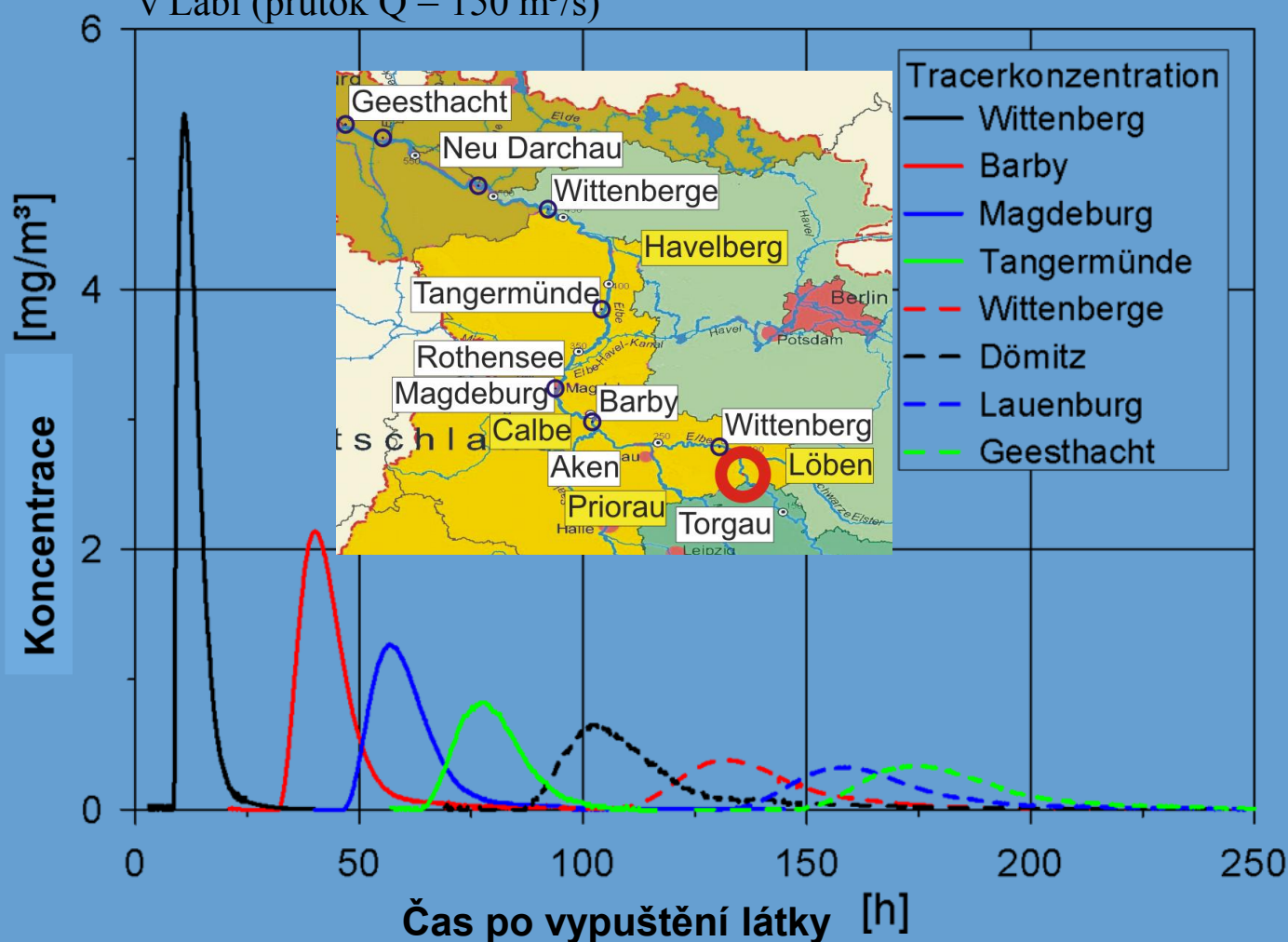
Příklad:

Stopovací pokus v roce 2005
místo vypuštění látky: profil Němčice
délka úseku toku do profilu Drážďany
cca 300 km

4. Křivky průběhu koncentrací stopovací látky

Časová řada naměřených koncentrací stopovací látky
v Labi (průtok $Q = 150 \text{ m}^3/\text{s}$)

Příklad:

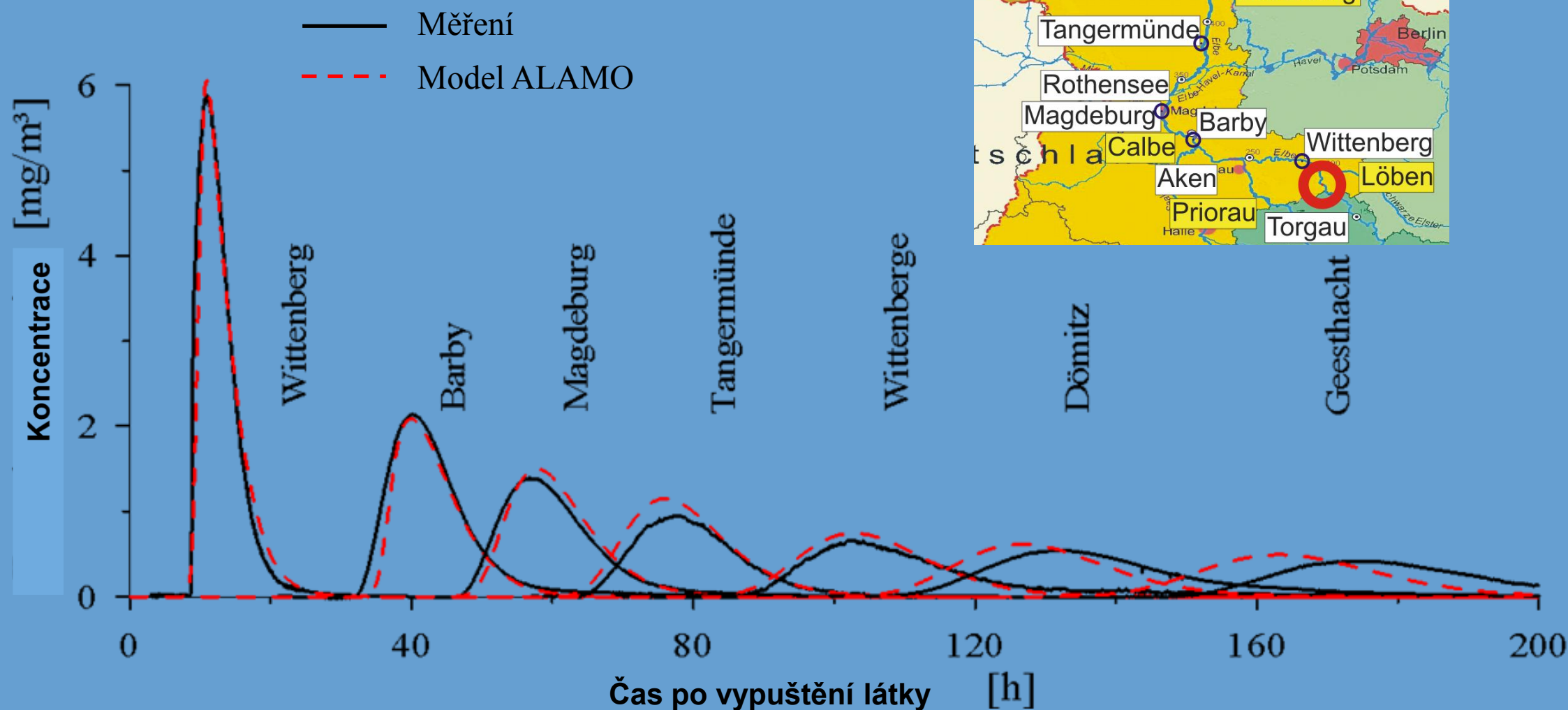
Stopovací pokus v roce 2004
místo vypuštění látky: profil Mauken
délka úseku toku do profilu Geesthacht
cca 400 km

Vyhodnocení pokusu
z hlediska:

- ▶ postupové doby
  - zahájení postupu stopovací látky
  - maximum postupu stopovací látky
  - konec postupu stopovací látky
- ▶ maximální koncentrace
  - vlny stopovací látky
  - v hlavním toku
  - ve zklidněné zóně

5. Kalibrace modelu

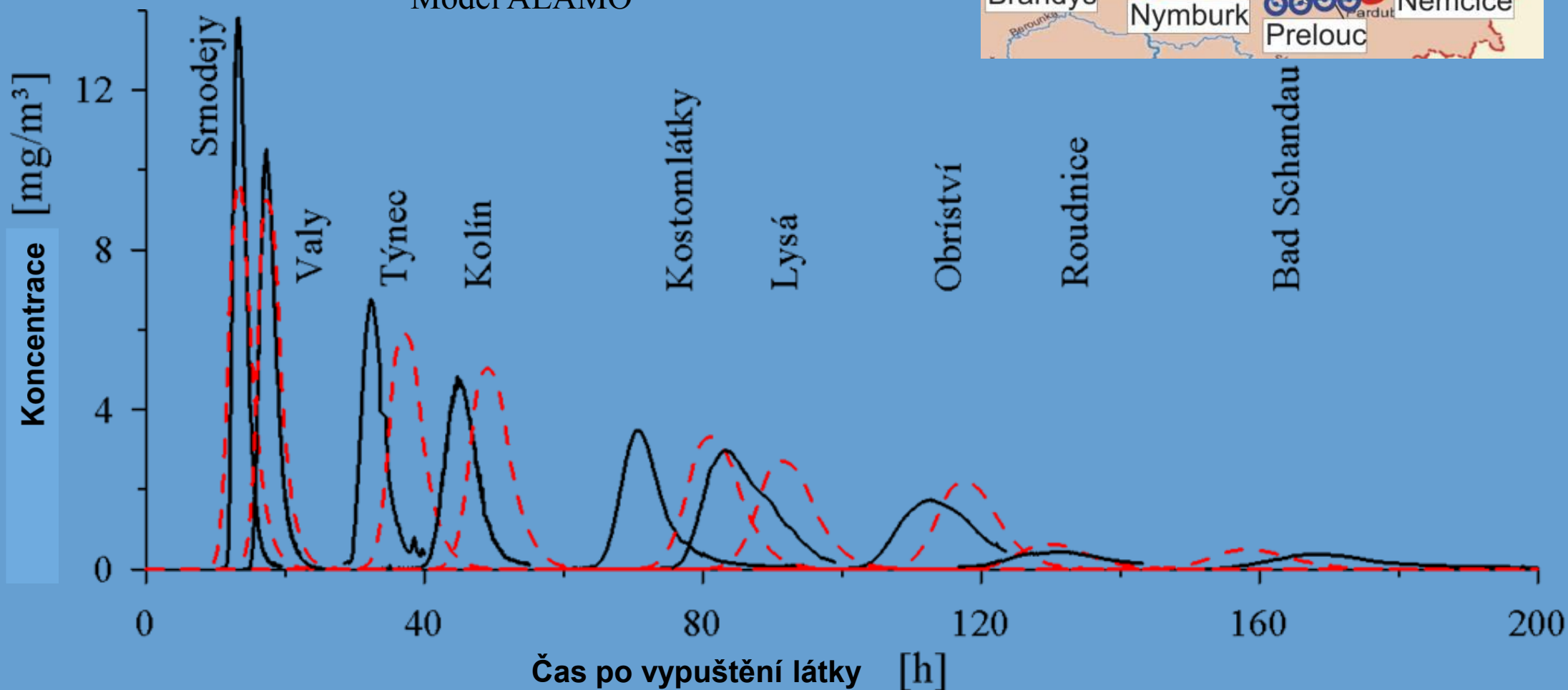
Model v porovnání s měřením - přehled

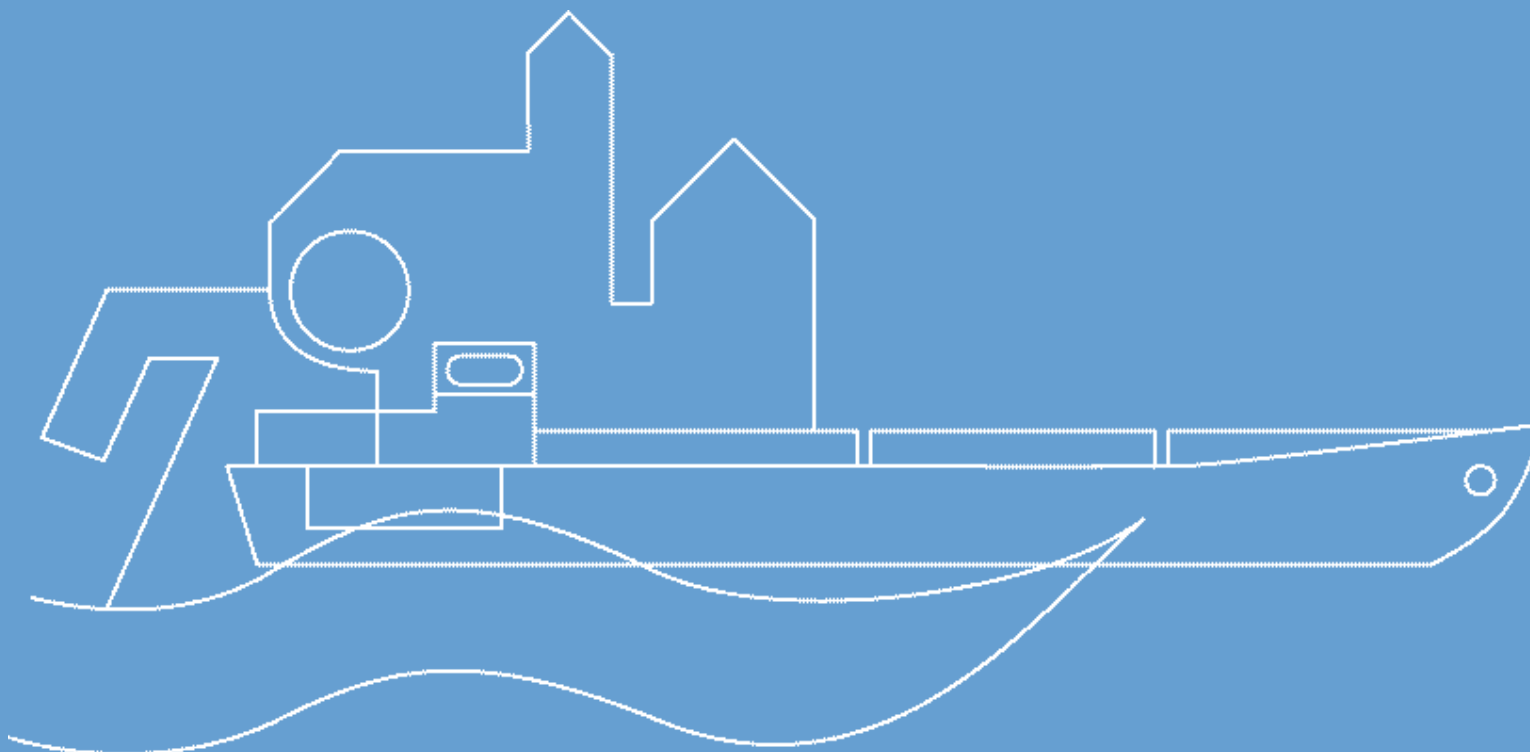
5. Kalibrace modelu

Model v porovnání s měřením - přehled

— Měření
- - - Model ALAMO

Děkuji Vám za pozornost

Dr. Stephan Mai (Dipl.-Physiker Dipl.-Bauingenieur)
Quantitative Gewässerkunde (Referat M1: Hydrometrie)
Bundesanstalt für Gewässerkunde
Am Mainzer Tor 1
56068 Koblenz

Tel.: 0261/1306-5322, Fax: 0261/1306-5363
E-mail: mai@bafg.de
www.bafg.de